

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

زندگی شهید آیه الله مطهری (ره)

منبع : کتابخانه فلسفی تبیین

www.IRPDF.com

بزرگترین منبع کتابهای الکترونیکی رایگان

فهرست

ولادت و تحصیلات
دوران طلبگی استاد از زبان خودش
اساتید شهید مطهری (ره)
نظر شهید مطهری (ره) درباره پدر و چهار استاد برجسته اش
حضور فعال استاد در مبارزات سیاسی
مطهری (ره) معلم وارسته
ویژگی های آثار استاد
سیری گذرا در نوشته های منشور شده استاد
فهرست آثار منتشر شده
ابیاتی از شهید مطهری (ره)
جلوه هایی از شخصیت استاد
فرازهایی از زندگانی استاد
دیدگاه شخصیت های علمی درباره استاد مطهری (ره)
خواب استاد
شهادت
پیام امام خمینی (رض) به مناسبت شهادت استاد مطهری (ره)
پیام امام خمینی به مناسبت اولین سالگرد شهادت استاد
پیام امام خمینی به مناسبت دومین سالگرد شهادت استاد
نطق امام خمینی به مناسبت سومین سالگرد شهادت استاد
زندگی اجمالی استاد شهید

ولادت و تحصیلات

شهید مرتضی مطهری در آستانه قرن چهاردهم هجری شمسی، در سیزدهم بهمنماه ۱۲۹۸ ه. ش، مطابق با ۱۲ جمادی الاولی سال ۱۳۳۸ ه. ق، در شهرستان (فریمان) استان خراسان در یک خانواده اصیل و نجیب و روحانی دیده به جهان هستی گشود. پدرش عالم بزرگوار آیت الله شیخ محمد حسین مطهری (ره) بود که در تبلیغ دین مبین اسلام به حق آن چه در توان داشت، انجام داد.

دروس ابتدایی را در مکتب و در نزد پدر بزرگوار خود آموخت، در (فریمان) به مدرسه می رفت و به آموختن علاقه وافری داشت. به سال ۱۳۱۱ ه. ش، در حالی که بیش از ۱۲ سال نداشت جهت فراگیری علوم اسلامی عازم شهر مقدس مشهد شد، در طول اقامت پنج ساله در حوزه علمیه مشهد توانست منطق، فلسفه، حقوق اسلامی، ادبیات عرب و بخشی دیگر از علوم اسلامی را به خوبی فراگیرد ولی این همه نتوانست آن انسان تشنه درک حقایق و معارف را سیراب سازد.

علاقه عجیبی به مساله فلسفه الهی و توجیه هستی و انسان و عرفان و توحید و جهان در او ایجاد شده بود و پیوسته در آرزوی رسیدن به قله های رفیع دانش و حکمت روز شماری می کرد. به همین مناسبت در سال ۱۳۱۶ ه. ش، برای تکمیل تحصیلات به قم هجرت نموده و با پیوستن به جمع طلاب حوزه علمیه قم این توفیق را یافت که از محضر اساتید و مراجع بزرگوار جهان تشیع بهره مند گردد.

در آن زمان حوزه علمیه قم به وسیله علمای عالی قدری چون آیت الله العظمی حائری یزدی، آیت الله العظمی حجت و آیت الله العظمی صدر اداره می شد.

او در یک حجره محقر و کوچک زندگی می نمود علی رغم دوری از خانواده و گرفتاری های اقامت در غربت اشتیاق آموزش آن چنان در روحش شعله ور بود که تمام مسایل و مشکلات را تحت الشعاع قرار می داد با ورود به حوزه درس فقیه عالم و حکیم عالی قدر حضرت امام خمینی (رض) در سال ۱۳۱۹ ه. ش، فصل جدیدی از زندگانی آیت الله مرتضی مطهری (ره) آغاز می گردد. او توانست به مدت ۱۲ سال خوشه چین دانش و فلسفه و عرفان از محضر این استاد فرزانه باشد. آیت الله مطهری (ره) سپس به مکتب درس اساتیدی دیگر چون علامه طباطبایی راه یافت.

دوران طلبگی استاد از زبان خودش

تا آن جا که من از تحولات روحی خود به یاد دارم از سن ۱۳ سالگی ایندغدغه در من پیدا شد و حساسیت عجیبی نسبت به مسایل مربوط به خدا پیدا کرده بودم پرسشها البته متناسب با سطح فکری آن دوره یکی پس از دیگری براندیشه ام هجوم می آورد .

در سال های اول مهاجرت به قم که هنوز از مقدمات عربی فارغ نشده بودم چنان در اندیشه های خود غرق بودم که شدیداً میل به تنهایی در من پدید آمده بود .

می خواستم تنها با اندیشه های خود به سر برم در آن وقت نمی خواستم در ساعات فراغت از درس و مباحثه به موضوع دیگری بیندیشم . گاهی با خودمی اندیشیدم که آیا اگر به جای این تحصیلات رشته ای از تحصیلات جدید راپیش می گرفتم بهتر نبود ؟ طبعاً با روحیه ای که داشتم و ارزشی که برای ایمان و معارف معنوی قائل بودم ، اولین چیزی که به ذهنم رسید این بود که در آن صورت وضع روحی و معنوی من چه می شود ؟ آن ایام تازه با حکمت الهی اسلامی آشنا شده بودم و آن را نزد استادی که برخلاف اکثریت قریب به اتفاق مدعیان و مدرسان این رشته صرفاً دارای یک سلسله محفوظات نبود بلکه الهیات اسلامی را واقعاً چشیده و عمیق ترین اندیشه های آن را دریافته بود و با شیرین ترین بیان آنها را بازگویی می کرد، می آموختم . لذا آن روزها و مخصوصاً بیانات عمیق و لطیف و شیرین استاد از خاطره های فراموش ناشدنی عمر من است .

اساتید شهید مطهری (ره)

از نوشته های استاد مطهری (ره) بر می آید که پدر متقی و بزرگوارشانکه تا آخر عمر بیدار دلی مجتهد و شب زنده دار بود بنای استوار شخصیت ربانی ایشان را پی ریزی کرده اند و پس از آن از محضر ۱۱ نفر از عالمان راستین وفقهای نامدار حظ وافر برده اند که عبارتند از :

۱- آیت الله سید محمد تقی خوانساری .

۲- آیت الله سید محمد حجت

۳- آیت الله سید صدر الدین صدر .

۴- آیت الله محقق داماد .

۵- آیت الله میرزا مهدی آشتیانی .

۶- آیت الله حاج آقا حسین بروجردی .

۷- آیت الله میرزا علی آقا شیرازی .

۸- آیت الله علامه طباطبایی .

۹- آیت الله سید احمد خوانساری .

۱۰- آیت الله سید محمدرضا گلپایگانی .

۱۱- رهبر کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (رض) .

استاد مطهری (ره) در گفتار و آثار خویش عمده تعلیمات و پیشرفتهای خود را مدیون پدر بزرگوار و رهبر فقید انقلاب و علامه طباطبایی و آیت الله العظمی بروجردی و آیت الله شیرازی می دانست و به کرات از اینان یاد می کرد

نظر شهید مطهری (ره) درباره پدر و چهار استاد برجسته اش

۱- شیخ محمد حسین مطهری (ره) این مرد بزرگ و شریف (پدرش) هیچ وقت خواب خود را به تاخیر نمی اندازد. شام را سر شب می خورد و سه ساعت از شب گذشته می خوابید و حداقل دو ساعت به صبح مانده بیدار می شد. یک جزء قرآن را تلاوت می کند و با چه فراغت و آرامشی نماز شب می خواند. حالا تقریباً صد سال از عمرش می گذرد و هیچ وقت من نمی بینم که یک خواب ناآرام داشته باشد. شبی نیست که پدر و مادرش را دعا نکند. شبی نیست که نزدیکان و خویشاوندانش را یاد نکند و همان لذت معنوی است که او راسر حال نگه داشته است.

۲- آیت الله حاج آقا حسین بروجردی (اعلی الله مقامه) به راستی فقیه بود. من عادت ندارم از کسی نام ببرم ایشان هم تازنده بود در سخنرانیها یم از ایشان نام نبرده ام ولی حالا که ایشان رفته اند می گویم این مرد به راستی یک فقیه ممتاز و مبارز بود. در همه این رشته ها از تفسیر و حدیث، رجال و درایه و فقه و سایر فرق اسلامی احاطه و تسلط داشت. او کسی بود که اساساً توحید را در زندگی خودش لمس می کرد و یک اتکا و اعتماد عجیبی به خدا داشت.

۳- مرحوم حاج میرزا علی آقا شیرازی این استاد خوبم از بزرگترین مردانی است که من در عمر خود دیده ام و به راستی نمونه ای از زهاد و عباد و اه لیقین و یادگاری از سلف صالح بود که در تاریخ خوانده ایم. در تابستان سال ۱۳۲۱ ه. ش، از قم به اصفهان رفتم و برای اولین بار در اصفهان با آن مرد بزرگ آشنا شدم و از محضرش استفاده کردم. البته این آشنایی بعدتبدیل شد به ارادت شدید از طرف من و محبت و لطف استادانه و پدرانۀ از طرف آن بزرگوار.

او از کسانی بود که باید از راه های دور بار سفر ببندیم و فیض محضرش رادریابیم. او را همواره یکی از ذخایر گرانبهای عمر خود می شمارم و حاضر نیستم با هیچ چیزی معاوضه نمایم. شب و روزی نیست که خاطره اش در ذهنم مجسم نگردد و از او یادی نکنم و نامی نبرم و ذکر خیری نمایم. به خود جرات می دهم و می گویم او به حقیقت یک عالم ربانی بود اما به خود جرات نمی دهم که بگویم من (متعلم علی سبیل النجاه) بودم. یادم هست که در برخورد با او همواره این بیت سعدی در ذهنم جان می گرفت که

مرد اگر هست به جز عالم ربانی نیست عابد و زاهد و صوفی همه طفلان رهند

۴- علامه سید محمد حسین طباطبایی حضرت استادنا الاکرم (روحی فداه) این مرد واقعا یکی از خدمت گزاران بسیار بسیار بزرگ اسلام است. او به راستی مجسمه تقوا و معنویت است در تهذیب و تقوا مقامات بسیار عالی و معنوی طی کرده، حضرت علامه طباطبایی از نظر کمالات و روحیه حد تجرد برزخی رسیده اند می توانند صور غیبی را که افراد عادی از دیدن آنها ناتوان است مشاهده کنند.

من سالیان سال دراز از فیض پر برکت این مرد بزرگ ، بهرمند بوده ام والان هم هستم (تفسیر المیزان) ایشان یکی از بهترین تفاسیری است که برای قرآن مجید نوشته شده است من می توانم ادعا کنم که بهترین تفسیری است که در میان شیعه و سنی از صدر اسلام تا امروز نوشته شده است . او بسیار مرد عظیم و جلیل القدری است که صد سال دیگر تازه باید بنشینند و افکار او را تجزیه و تحلیل کنند و به ارزش او پی ببرند ایشان در دنیای اسلام چهره شناخته شده ای هستند نه تنها در دنیای اسلام بلکه در اروپا و آمریکا نیز مردم ایشان را به عنوان یک متفکر بزرگ می شناسند .

حضرت امام خمینی (رض) پس از مهاجرت به قم ، گمشده خود را در این شخصیت دیگر یافتم . فکر کردم که روح تشنه ام از این شخصیت سیراب خواهد شد ، اگر چه در آغاز مهاجرت به قم هنوز از مقدمات فارغ نشده بودم و شایستگی ورود به مقولات را نداشتم اما درس اخلاقی که به وسیله شخصیت محبوبم در هر پنج شنبه و جمعه گفته می شد و در حقیقت درس معارف و سیر و سلوک بود ، نه اخلاق به مفهوم خشک علمی ، مرا سرمست می کرد .

بدون هیچ اغراق و مبالغه ای ، این درس مرا آن چنان به وجد می آورد که تا دوشنبه و سه شنبه هفته بعد خودم را شدیداً تحت تاثیر آن می یافتم . بخش مهمی از شخصیت من در آن درس و سپس در درسهای دیگری که در طی دوازده سال از این استاد الهی فرا گرفتم ، انعقاد یافت و همواره خود را مدیون اودانسته و می دانم راستی که او روح قدس الهی بود .

من که قریب به دوازده سال در خدمت این مرد بزرگ تحصیل کرده ام باز وقتی که در سفر اخیر به پاریس به ملاقات و زیارت ایشان رفتم چیزهایی از روحیه او درک کردم که نه فقط بر حیرت من ، بلکه بر ایمانم نیز اضافه کرد ، وقتی برگشتم ، دوستانم گفتند : چه دیدی ؟ گفتم چهار تا آمن دیدم :

آمن بهدفعه : به هدفش ایمان دارد ، دنیا اگر جمع بشود نمی تواند او را از هدفش منحرف کند .

آمن بسبیل : به راهی که انتخاب کرده ایمان دارد امکان ندارد بتوان او را از این راه منحرف کرد .

آمن بقومه : احدی مثل ایشان به روحیه مردم ایران ایمان ندارد .

آمن بر به : در یک جلسه خصوصی به من فرمود : این ما نیستیم که چنین می کنیم من دست خدا را به وضوح حس می کنم .

حضور فعال استاد در مبارزات سیاسی

استاد مطهری (ره) مرد مبارزه و سیاست بود . استاد از اول نهضت امام خمینی (رض) با ایشان هماهنگ و هم صدا بود و با رهبری فقید انقلاب پیوسته رابطه نزدیک داشت و از جانب رهبر ماموریت هایی به استاد محول می شد .

در دوران تبعید حضرت امام در نجف اشرف شهید مطهری (ره) پل ارتباطی بین ایشان و اقشار انقلابی ایران به شمار می رفت و وقتی که امام در پاریس بودند به ملاقات امام می رفتند .

در پانزده خرداد (۱۳۴۲ ه . ش) ، از جمله کسانی بودند که بخاطر شرکت فعال در نهضت اسلامی ملت ایران از طرف رژیم طاغوت بازداشت شدند .

استاد با فدائیان اسلام ارتباط نزدیک داشته و در نقش یک مشاور پرتوان آنها را در جریانهای سیاسی راهنمایی می نمودند .

شهید مطهری (ره) در سالهای سیاه (۱۳۵۶ ه . ش) ، با حضور گسترده دردانشگاه ها و تدریس و ایراد سخنرانیهای متعدد در تربیت انقلابی جوانان نقش بسیار موثری ایفا نمود .

مطهری (ره) معلم وارسته

قلم و بیان از ترسیم شجاعت ، پایمردی ، دیانت و درنهایت رسیدن به قله رفیع شهادت بزرگمردی چون آیت الله مرتضی مطهری (ره) و نقش حیات آفرین ایشان در ابعاد گوناگون به ویژه در بعد فرهنگی عاجز و قاصر است . چرا که او از مزرعه بهار سرشارتر و از سپیده صبح روشن تر و از دیده خورشیدبیدارتر است او آموزگاری بود که تا به ابد موج نورش پشت سیاه ظلمت شب را خواهد شکست .

راه او پیوسته روشنگر بزم محفل عاشقان راه توحید خواهد بود ، با شهادت او روز معلم در جمهوری اسلامی ایران تولد یافت . آری او معلم بود معلم فداکار و دلسوخته آن چه را که خود آموخته بود با سخاوتمندی به دیگران آموخت بذریع ایمان را در دلها تشنه حقیقت افشانده ، روح مستعد را صیقل داده ، خواب غفلت را از قلوب جاهلان به دور ساخته و حیاتی تازه در کالبد زمان و مکان دمید .

او بنده خدا بود ، سایه لطف خدا بود ، فرشته رحمتی بود که برای سعادت و نیک بختی فرزندان جامعه اسلامی خلق شده بود او عاشق خدا بود ، به تربیت نسل جوان عشق می ورزید ، او پروانه ای بود که از سوختن پروا نداشت .

او معلمی بود که در راه تطهیر قلوب و تهذیب نفوس ، فوز عظیم شهادت را در آغوش کشید یک لحظه از تربیت و تزکیه انسان نیاورد تا این که درجوار قرب معبود خویش جای گرفت . نور تابنده ای بود که به گوش متعلمین خود درس یکتاپرستی را سرود و زنگار انحراف و التقاط را از دلها زدود . او در آسمان تعلیم و تربیت میهن اسلامی خوش درخشید و مانند ابر بهاری شکوفه های ایمان و ایثار را سیراب ساخت .

شایسته است بگوییم :

ای شهریار سرزمین دانش و ای آموزنده الفبای سعادت و توحید ، مقام ولایت را گرمی می داریم و به صفای دل و به روح درد آشنای تو درود می فرستیم .

ویژگی های آثار استاد

- کتابهای استاد شهید نشان دهنده ویژگی های خاصی است که کمتر در کتاب های دیگران یافت می شود ، به طور خلاصه آن ویژگی ها عبارتند از :
- ۱- قابل استفاده بودن برای همگان : چون استاد به هنگام نگارش ، جامعه واستعداد آن را مدنظر قرار می داد .
 - ۲- تنوع و گستردگی موضوعات : استاد تالیفات و تحقیقات خود را به موضوعات خاصی محدود نکرده و به مسایل گوناگون توجه نموده است .
 - ۳- توجه به نیازهای جامعه : نوشته های ایشان پاسخی به نیازهای جامعه بیمار و غرب زده در دوران حاکمیت اختناق و حکومت طاغوت است .
 - ۴- به کار بردن بهترین روشها : آثار ایشان با بهترین اسلوب و با نهایت دقت و ظرافت نگاشته شده است .
 - ۵- توجه به همه جوانب : مطالبی که استاد نوشته به عمق معانی آنها رسیده و بعد از بررسی همه جانبه اقدام به نشر آن ها نموده است .
 - ۶- زمینه سازی برای ابعاد مختلف انقلاب : آثار استاد در واقع تحلیل گریک انقلاب فکری و مکتبی بوده و زمینه ساز انقلاب سیاسی به شمار می رود .

سیری گذرا در نوشته های منشر شده استاد

شهید مطهری (ره) حدوداً از سال ۱۳۲۵ ه . ش , قلم به دست گرفت و در زمینه های مختلف فلسفی , اجتماعی , اخلاقی , فقهی و تاریخی آثار زیادی از خود به جای گذاشت , که البته این نوشته ها با وجود اینکه موضوعات متنوعی دارند ولی هم چنانکه استاد در اثر جاوید خود (عدل الهی) گفته اند تمامی آنها یک هدف را دنبال می کند .

امام امت درباره تالیفات استاد فرمودند : بی استثنا همه آثارش خوب است , و عامه علمای دین و بزرگان اسلام شناس در همین رابطه اظهار داشتند که تمامی کتابهای ایشان مفید و موثر است .

قبل از ذکر فهرست آثار مدون و منتشر شده استاد , تذکر این نکته لازمست که برخی از آثار استاد توسط شخص ایشان به رشته تحریر در آمده و در زمان حیاتشان منتشر شده و برخی پس از شهادت , و قسمتی از آثار ایشان همان سخنرانی ها و درس های استاد است که از نوار استخراج و چاپ شده است اینک فهرستی از آثار استاد شهید را بیان می کنیم :

فهرست آثار منتشر شده

- ۱- علل گرایش به مادی گری .
- ۲- آشنایی با قرآن (۱ , ۲ , ۳ , ۴ , ۵ , ۶ , ۷ ...)
- ۳- اخلاق جنسی
- ۴- اسلام و مقتضیات زمان (۱ , ۲)
- ۵- اصول فلسفه و روش رئالیسم (۱ الی ۵)
- ۶- التحصیل بهمنیار (استاد این کتاب را تصحیح و بر آن تعلیق زده اند.)
- ۷- الغدير و وحدت اسلامی (در کتاب یادنامه علامه امینی) .
- ۸- امامت و رهبری
- ۹- امدادهای غیبی در زندگی بشر
- ۱۰- انسان کامل
- ۱۱- انسان و سرنوشت (این کتاب توضیحی است در باب قضا و قدر و علل و عوامل انحطاط جوامع و ...) .
- ۱۲- بیست گفتار
- ۱۳- پاسخهای استاد
- ۱۴- پیامبر امی
- ۱۵- پیرامون انقلاب اسلامی
- ۱۶- پیرامون جمهوری اسلامی

- ۱۷- تعلیم و تربیت در اسلام
- ۱۸- تکامل اجتماعی انسان
- ۱۹- توحید
- ۲۰- جاذبه و دافعه علی علیه السلام
- ۲۱- جهاد
- ۲۲- جهان بینی الهی و جهان بینی مادی .
- ۲۳- حق و باطل (به ضمیمه احیای تفکر اسلامی)
- ۲۴- حکمتها و اندرزها
- ۲۵- حماسه حسینی (۱ ، ۲)
- ۲۶- خاتمیت
- ۲۷- ختم نبوت
- ۲۸- خدمات متقابل اسلام و ایران (استاد در این اثر که سه بخش دارد راجع به اسلام آوردن ایرانیان و خدمات اسلام به آنان و بالعکس تحقیق کرده اند).
- ۲۹- داستان راستان (این کتاب در بردارنده ۱۲۵ داستان آموزنده و انسان سازاست که درسال ۱۳۴۴ه.ش، به عنوان بهترین کتاب خواندنی سال، برنده جایزه کمیسیون ملی یونسکو گردیده است . نویسنده این کتاب را برای نسل جوان نوشته اند) .
- ۳۰- ده گفتار
- ۳۱- سیر فلسفه در اسلام .
- ۳۲- سیری در سیره ائمه اطهار علیه السلام
- ۳۳- سیری در سیره نبوی
- ۳۴- هدف زندگی (پنج درس) .
- ۳۵- سیری در نهج البلاغه (این کتاب در هفت بخش تنظیم شده و به ابعاد گوناگون نهج البلاغه عنایت دارد و همان طور که از نامش پیدا است سیری است که استاد شهید در نهج البلاغه امام علی(ع) کرده است) .
- ۳۶- شرح منظومه (این کتاب درسهای استاد در دانشکده الهیات در سالهای تحصیلی ۴۰، ۳۹ و ۴۸، ۴۷ می باشد) .
- ۳۷- عدل الهی
- ۳۸- عرفان حافظ
- ۳۹- علل گرایش به مادیگری
- ۴۰- فطرت
- ۴۱- فلسفه اخلاق
- ۴۲- فلسفه تاریخ (۱ ، ۲)

- ۴۳- قیام و انقلاب مهدی علیه السلام
- ۴۴- کتاب سوزی ایران و مصر .
- ۴۵- گفتارهای معنوی
- ۴۶- ماهیت نهضت امام حسین (ع) .
- ۴۷- مساله حجاب
- ۴۹- مساله ربا (به ضمیمه بیمه)
- ۵۰- مساله شناخت
- ۵۱- مشکل اساسی در سازمان روحانیت (در کتاب بحثی درباره مرجعیت و روحانیت) .
- ۵۲- معاد
- ۵۳- مقالات فلسفی
- ۵۴- مقدمه ای بر جهان بینی اسلامی با عنوان های : (انسان و ایمان) (جهان بینی توحیدی) (وحی و نبوت) (انسان در قرآن) (جامعه و تاریخ) (زندگی جاوید یا حیات اخروی)
- ۵۴- نبوت
- ۵۵- نظام حقوق زن در اسلام
- ۵۶- نظری به نظام اقتصادی اسلام
- ۵۷- نقدی بر مارکسیسم
- ۵۸- نهضت‌های اسلامی در صد ساله اخیر (شهید مطهری (ره) در این کتاب بعد از تشریع واژه اصلاح و پرداختن به جریانات اصلاحی جهان اسلام به بررسی نهضت اسلامی اخیر ایران می پردازد) .
- ۵۹- ولاها و ولایتها
- ۶۰- خدای جان و جهان (در کتاب سیمای اسلام) .

فهرست مجلدات (مجموعه آثار)

- الف) بخش اصول عقاید
- مجموعه آثار (۱) : عدل الهی, انسان و سرنوشت , علل گرایش به مادیگری
- مجموعه آثار (۲) : مقدمه ای بر جهان بینی اسلامی (انسان و ایمان ,جهان بینی توحیدی , وحی و نبوت , انسان در قرآن , جامعه و تاریخ , زندگی جاوید یا حیات اخروی)
- مجموعه آثار (۳) : کلام , ختم نبوت , پیامبر امی , ولاها و ولایتها ,مدیریت و رهبری در اسلام , امدادهای غیبی در زندگی بشر , درسی که از فصل بهار باید آموخت , خورشید دین هرگز غروب نمی کند , حق و باطل , فطرت ,
- مجموعه آثار (۴) : توحید , نبوت , اصل عدل در اسلام , امامت و رهبری, معاد

ب (بخش فلسفه

- مجموعه آثار (۵) : سیر فلسفه در اسلام , کلیات علوم اسلامی (منطق , فلسفه) , شرح منظومه
مجموعه آثار (۶) : اصول فلسفه و روش رئالیسم
مجموعه آثار (۷) : فلسفه ابن سینا (۱) : درسهای (اشارات) , (نجات) , (الهیات شفا)
مجموعه آثار (۸) : فلسفه ابن سینا (۲) : ادامه درسهای الهیات (شفا)
مجموعه آثار (۹) : شرح مبسوط منظومه (۱)
مجموعه آثار (۱۰) : شرح مبسوط منظومه (۲)
مجموعه آثار (۱۱) : درسهای اسفار (۱)
مجموعه آثار (۱۲) : درسهای اسفار (۲)
مجموعه آثار (۱۳) : مقالات فلسفی , مساله شناخت , نقدی بر مارکسیسم

ج (بخش تاریخ

- مجموعه آثار (۱۴) : خدمات متقابل اسلام و ایران
مجموعه آثار (۱۵) : فلسفه تاریخ

د (بخش سیره معصومین علیه السلام

- مجموعه آثار (۱۶) : سیری در سیره نبوی , جاذبه و دافعه علی علیه السلام, سیری در نهج البلاغه , مشکلات
علی علیه السلام , صلح امام حسن علیه السلام
مجموعه آثار (۱۷) : حماسه حسینی
مجموعه آثار (۱۸) : سیره ائمه اطهار علیه السلام , داستان و راستان
ه) آثاری در باره شهید مطهری (ره)
۱- آئینه جام دیوان حافظ , همراه با یادداشتهای استاد مطهری (ره)
۲- استاد مطهری (ره) و روشنفکران
۳- خاطرات من از استاد شهید مطهری (ره)
۴- در رثای استاد مجموعه اشعار
۵- سیری در زندگانی استاد مطهری (ره)
۶- سیمای استاد در آینه نگاه یاران
۷- شیخ شهید

ابیاتی از شهید مطهری (ره)

ابیات زیر از اول قصیده ای است که آیت الله مرتضی مطهری (ره) در زندان برای امام خمینی سرود :

صبا از ما بیر یک لحظه پیغامی به روح الله
به رغم کوشش دشمن نخواهد بگسلد هرگز
سزاوار تو ای جان کنج زندان نیست منزلگه
که ای یاد تو مونس روز و شب در این قفس ما را
میان ما و تو پیوند تا باشد نفس ما را
سزد گر خون ببارد از دو دیده هر نفس ما را

جلوه هایی از شخصیت استاد

استاد مطهری (ره)، معلم و مرشد بزرگ انقلاب، هم عزت خون شهیدان راه حق را پشتوانه شخصیت کم نظیر خود داشت و هم کرامت اندیشه و قلم علمای ربانی را. او که عمری را در سنگر پاسداری از ارزشهای مکتبی به دفاع از میراث گرانقدر پیامبر (ص) و ائمه (ع) گذارنده بود و در لحظه لحظه حیات پربارش، با هر کجی و انحراف و اندیشه های ناخالص مبارزه کرده بود، توانست با تکیه بر دانش گسترده و نبوغ کم نظیر و بالاتر از این دو، ایمان و خلوص سرشار خود، بلندترین گامها را در راه روشنگری اسلام ناب و اصیل بردارد. او علیرغم تبلیغات بدخواهان و با وجود هزاران هزار دست های پنهان و آشکار که نیت تلاششان مسخ چهره اسلام و تحریف حقیقت آن بوده و هست تفکر صحیح اسلامی را که خود در محضر اساتیدی همچون امام خمینی (رض) فراگرفته بود، با بیانی در غایت شیوایی که حاصل سالها تدریس در حوزه ودانشگاه و تماس با اقشار مختلف مردم از طریق منبر و خطابه بود به جامعه و نسل جوان تشنه و جویای حقیقت عرضه کند. استاد مطهری (ره) حماسه و اسطوره های فراموش ناشدنی از ایثار و عشق ومجاهدت از خود به یادگار گذاشت این عالم ربانی و شخصیت روحانی درباره نقش شهید چنین می گوید: شهید حماسه آفرین است. بزرگترین خاصیت شهید حماسه آفرینی است، لذا اسلام همیشه نیازمند به شهید است، چون همیشه نیازمند به حماسه آفرینی است. هیچ وقت خون شهیده در نمی رود خون شهید بر زمین نمی ریزد، هر قطره اش تبدیل به صدها قطره وهزاران قطره بلکه به دریایی از خون می گردد و در پیکر اجتماع وارد می شود. پیامبر (ص) فرمود: هیچ قطره ای در مقیاس حقیقت در نزد خدا از قطره خونی که در راه خدا ریخته شود، بهتر نیست.

شهید مثل شمع است که خدمتش از نوع سوخته شدن و فانی شدن و پرتوافکندن است تا دیگران در این پرتو که به بهای نیستی او تمام شده، بنشینند و آسایش بیابند و کار خویش را انجام دهند آری شهدا شمع محفل بشریتند، سوختند و محفل بشریت را روشن کردند اگر این محفل تاریک می ماند، هیچ دستگاهی نمی توانست کار خود را آغاز کند و یا ادامه دهد.

او در همه مراحل زندگی یک مجاهد واقعی بود، زندگی او جهاد فی سبیل الله بود که بر شهادت منتهی شد. خداوند متعال هم بنابه وعده خود والذین جاهدوا فینا لنهدينهم سبلنا عمل فرمود و در همه حال مددکار و راهنمای او بود.

حیات او در حقیقت سراسر سازندگی بود که به دو مرحله تقسیم گردید: ساختن خود و ساختن جامعه. وی هیچ گاه از یکی از دو گونه سازندگی نیاسود بلکه مانند همه مردان خدا و مصلحان راستین غالباً به هر دو نوع سازندگی اشتغال داشت زیرا تنهادر مراحل اولیه سیر تکاملی انسان میان این دو نوع سازندگی ترتیب وجود دارد، اما همینکه این چند گام را برداشت و اندکی به سلاح دانش و تقوا مجهز گردید، مانعی ندارد که دست دیگران را بگیرد و باخود به جلو ببرد.

آری مطهری (ره) معلم اخلاق و تقوا بود و دلش به اسلام می سوخت و همیشه در فکر پیشرفت اسلام در اقصی نقاط کشور بود , آن چه باید درباره او نوشت آن است که وی خدمات ارزشمندی به اسلام و علم نمود . او که در اسلام شناسی و فنون مختلف اسلام و قرآن کریم کم نظیر بود , عمر شریف و ارزنده خود را در راه اهداف مقدس اسلام صرف کرد و با کج رویها و انحراف سرسختانه مبارزه کرد .

از استاد شهید آثار متعددی منتشر شده و نزدیک به سی هزار برگ یادداشت و فیش تحقیقی باقیمانده است . هر چند که با ترور ناجوانمردانه , در دل شب , بزرگترین چهره علم و فضیلت و مغز متفکر اسلام استاد بزرگوار وفلسوف عالیقدر را از ما گرفتند و جهان اسلام را به سوگ او نشاندند اما دشمنان اسلام از این نکته غافل بودند که خون پاک استاد شهید مطهری (ره) در دل های میلیون ها مسلمان دیگر به جوش می آید و آنان را چون رودی خروشان در مسیر انقلاب به تلاطم می کشاند تا بار دیگر فریاد کوبنده و مشت های گره خورده و اراده و عزمشان در تداوم راه امام خمینی (رض) بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران به اثبات برسانند .

فرازهایی از زندگانی استاد

شهید مطهری (ره) هماهنگ با تحصیل به تهذیب خویش کوشید و همواره دردو جبهه تعلیم و تهذیب با همتی بلند و پشتکاری عجیب به کسب فضایل اخلاقی و رفع رذایل اخلاقی و فهم مسایل روزگار گذارند. وقتی احساس کرد برای سازندگی و آماده ساختن جامعه نیاز به جوانان متعهد و مسئول دارد که در بحرانهای جهانی حافظ اسلام و نگهدار احکام الهی باشند. سال ۱۳۳۱ ه. ش به تهران آمد و با تدریس در دانشکده الهیات پایه گذار خدمات فرهنگی گشت.

شهید مطهری (ره) به نیازهای جامعه می نگریست و با هر طبقه ای مطابق فراخور فهم و نیاز معنوی سخن می گفت. لازم است مرییان عزیز در آثار استاد مطالعاتی عمیق داشته باشند و سعی کنند شیوه کار استاد را دنبال کنند تا انشاء الله دانش آموزان خود را صحیح تربیت کنند و جامعه را از آلودگی های اخلاقی و روحی پاکسازی کنند.

قلم استاد شیوا و دقیق و روشن بود حتی در بیان غامض ترین مسایل فلسفی و عرفانی خیلی آسان و قابل فهم سخن گفته است.

شهید مطهری (ره) همانند یک معلم دلسوز، افکار خفته جامعه را روشنکرد. او می گفت: من به عنوان نصیحت می گویم کسانی که می خواهند مکتب اسلام را با مکاتب دیگر تطبیق دهند و عناصری از آن مکتب را در اسلام وارد کنند چه بدانند و چه ندانند در خدمت استعمار هستند از این رو برای حفظ انقلاب اسلامی در آینده از جمله اساسی ترین مسایلی که باید مد نظر داشته باشیم حفظ اشاعه استقلال مکتبی و ایدیولوژیک خودمان است.

قلم استاد، فکر و اندیشه استاد فقط برای پاسداری از فرهنگ عمیق اسلام معطوف بود. استاد قلم خود را با خون خویش آغشته ساخت و طریقه پاسداری از قرآن و اسلام را به نسل حاضر و نسلهای آینده انقلاب اسلامی آموخت.

حضرت امام (رض) می فرمایند: اینجانب نمی توانم احساسات و عواطف خود را نسبت به این شخصیت عزیز ابراز کنم. آنچه باید عرض کنم درباره او این است که خدمتهای ارزشمندی به اسلام و علم نمود و موجب تاسف بسیار است که دست جنایتکاران این درخت ثمربخش را از حوزه های علمی و اسلامی گرفت. آری فقدان آن علامه خسارت جبران ناپذیر است. صدای سالار و سوختگان عشق در فضا طنین جاودانه خواهد داشت که مرگ استکبار را فریاد می کرد. عاشقان حق، حق گویان فنا شده در آتش عشق معبود، از سرچشمه دین به سرچشمه بقاراه بردند اما دشمن در آتش خشم می سوزد، شهید مطهری (ره) در حق فنا شده بود. او حیات جاودانه یافت

دیدگاه شخصیت های علمی درباره استاد مطهری (ره)

حضرت امام خمینی (رض) :

مطهری (ره) فرزندی عزیز برای من وپشتوانه ای محکم برای حوزه دینی و علمی و خدمتگزاری سودمند برای ملت وکشور بود او در عمر کوتاه خود آثار جاویدی به یادگار گذاشت که پرتوی از وجدان بیدار و روح سرشار از عشق او به مکتب بود .

حضرت آیت الله خامنه ای :

کمتر کسی و کمتر اندیشمندی را مانند استاد شهید مطهری (ره) می توان یافت که با این ظرفیت فکری و روحی مشغول به کار باشد . هر سخنرانی این شهید عزیز را می توان به عنوان یک کار تخصصی وپرمایه دانست . لذا شایسته است بر روی مبانی فکری و خط فلسفی ایشان کارهای زیادی بشود . آثار استاد شهید مطهری (ره) مبانی فکری نظام جمهوری اسلامی ایران است .

علامه طباطبایی :

مرحوم مطهری (ره) یک هوش فوق العاده ای داشت و حرف از او ضایع نمی شد . حرفی که می گفتیم می گرفت و به مغزش می سپرد . علاوه بر مساله تقوا و انسانیت و جهات اخلاق که انصافا داشت ، یک هوش فراوانی هم داشت و هر چه می گفتیم هدر نمی رفت ، مطمئن بودم که هدر نمی رود .

آیت الله هاشمی رفسنجانی :

اگر استاد مطهری (ره) زنده بود ، می توانستیم ، بزرگترین دانشگاه تاریخ اسلام را در دنیا به وجود بیاوریم و ما با شهادت ایشان از این جهت ضربه بزرگی خوردیم و اگر آثار ایشان خدای ناکرده در کتابخانه ها دفن شود ، برای ما یک خسارت مهمی است .

آیت الله موسوی اردبیلی :

مطهری (ره) شخصی بود دارای افکار بلند بامایه علمی بسیار دارای تفکر عمیق و اندیشمند توانا و در عین حال فعال ، علاقمند و دلسوز ، با از دست دادن ایشان ما به حق یک ملتی را ، یک جهانی را ، و یک سرمایه بزرگی را ، از دست دادیم .

شهید دکتر باهنر :

شهید مطهری (ره) دقیقاً در تنظیم و نشر اعلامیه های امام که از نجف می رسید ، نقش داشت و در تهیه بعضی از پیام های مخفیانه ای که مردم نمی دانستند از کجاست ، شرکت داشتند .

شهید آیت الله مدنی :

چشمان مطهری (ره) ، همیشه برای شهادت در راه الله گریان بود و عاقبت به این آرزو رسید .

خواب استاد

استاد مطهری (ره) در سالهای اخیر گرایش عجیب به سیر و سلوک و عرفان پیدا کرده بود و هر شب بعد از نماز مغرب و عشاء ، یک یا چند سوره از قرآن را با صوتی خوش تلاوت می کرد و نیمه شب برای به جا آوردن نماز شب برمی خاست ، شبی قبل از شهادت ، استاد خوابی می بیند که از زبان خودش می شنویم :

خواب دیدم که با رهبر انقلاب در شهر مکه و در مقابل کعبه قرار دارم ناگهان در کعبه باز شد و چهره ای نورانی حضرت نمودار گشت امام فرمودند که ایشان رسول خدا هستند . . . چشمان پیامبر اکرم (ص) بر امام خیره شده بود وقتی که خدمت رسول خدا (ص) رسیدیم حضرت امام را در آغوش کشیدند و پیشانی ایشان را بوسیدند اما بعد به طرف من برگشتند و لبهای مرا چند بار غرقه در بوسه کردند .

استاد با هیجان و التهاب عجیبی که در روحش پیدا شده بود از خواب بیدار می شود و در مورد تعبیر خواب خود می گوید : در آینده نزدیک تحول بزرگی در زندگی من پیش خواهد آمد .

شهادت

نسیم جان بخش و عطر آگین شهادت قبل از نیل به فوز اکبر و لقای دوست به مشام استاد عالیقدر رسیده و بوسه بر لبانش زده و او را سرمست کرده بود .

سرانجام ۱۲ اردیبهشت ماه ۱۳۵۸ ه . ش فرا رسید آن شب بعد از برگزاری نماز مغرب و عشا استاد راهی منزل دکتر سحابی شد . زیرا می بایست در جلسه مهمی با حضور اعضای شورای انقلاب اسلامی شرکت کند . بعد از برگزاری جلسه حدود ساعت ۵ / ۱۰ شب به همراه مهندس کتیرایی از منزل دکتر سحابی خارج می شود . هنوز به سر کوچه نرسیده بود که ناگهان صدای تیری سکوت شب را درهم می شکند و مغز متفکر جامعه اسلامی را به نشانه می رود .

دست جنایتکار استکبار جهانی از آستین گروهک مزدور (فرقان) بیرون آمده و آن اسوه فضیلت و تقوا و سمبل شرف و آزادگی را به خون خویش آغشته می سازد . روز پنجشنبه سیزدهم اردیبهشت از طرف رهبر فقید انقلاب عزای عمومی اعلام می گردد .

پیکر پاک آن فیلسوف عالیقدر در میان حزن و اندوه فروان مردم تهران و قم تشییع و در حرم مطهر حضرت معصومه سلام الله علیها نزد آرامگاه استاد شیخ عبدالکریم حایری به خاک سپرده می شود . روحش شاد و راهش پر راهرو باد .

دست طلب از دامن معشوق نگیرند

عشاق گر از سختی ایام بمیرند

پیام امام خمینی (رض) به مناسبت شهادت استاد مطهری (ره)

اینجانب به اسلام و اولیای عظیم الشان و به ملت اسلام و به خصوص ملت مبارز ایران ضایعه تاسف انگیز شهید بزرگوار و متفکر و فیلسوف و فقیه عالی مقام مرحوم آقای حاج شیخ مرتضی مطهری (ره) را تسلیت و تبریک عرض می کنم .

تسلیت در شهادت شخصی که عمر شریف و ارزنده خود را در راه اهداف مقدس اسلام صرف کرد و با کج روی ها و انحرافات مبارزه سرسختانه کرد و تسلیت در شهادت مردی که در اسلام شناسی و فنون مختلف اسلام و قرآن کریم کم نظیر بود .

من فرزند بسیار عزیزی را از دست داده ام و در سوگ او نشستم که از شخصیهایی بود که حاصل عمرم محسوب می شد . در اسلام عزیز با شهادت این فرزند برومند و عالم جاودانه ثلمه ای وارد شد که هیچ چیزی جایگزین آن نیست .

و تبریک از داشتن این شخصیت های فداکار که در زندگی و پس از آن با جلوه خود ، نور افشانی کرده و می کنند . و من در تربیت چنین فرزندی که با شعاع فروزان خود مردگان را حیات می بخشند و به ظلمتهای نور می افشانند به اسلام بزرگ مربی انسانها و به امت اسلامی تبریک عرض می کنم .

من اگر چه فرزند عزیزی که پاره تنم بود از دست داده ام لکن مفتخرم که چنین فرزندی در اسلام وجود داشت و دارد . مطهری (ره) که در طهارت روح و قوت ایمان و قدرت بیان کم نظیر بود رفت و به ملا اعلای پیوست لکن بدخواهان بدانند که با رفتن او شخصیت اسلامی و علمی و فلسفی اش نمی رود .

ترور هانمی تواند شخصیت انسانی مردان اسلام را ترور کند ، آنان می دانند که به خواست خدای توانا ملت مبارفتن اشخاص بزرگ در مبارزه علیه فساد و استبداد و استعمار مصمم تر می شوند . ملت راه خود را یافته و در قطع ریشه های گندیده رژیم سابق و طرفداران منحوسان از پای نمی نشینند .

اسلام عزیز با فداکاری و فدایی دادن عزیزان رشد نمود ، برنامه اسلام از عصر وحی تا کنون بر شهادت توأم با شهامت بوده ، قتال در راه خدا و راه مستضعفین در راس برنامه های اسلام است ، (وما لکم لا تقاتلون فی سبیل الله والمستضعفین من الرجال والنساء والولدان) اینان که شکست و مرگ خود را لمس نموده وبا این رفتار غیر انسانی می خواهند انتقام بگیرند یا به خیال خام خود مجاهدین در اسلام را بترسانند .

آنها گمان نکردند که از هر موی شهیدی از ما و از هر قطره خونی که به زمین می ریزد ، انسان های مصمم و مبارزی بوجود می آید ، شما مگر تمام افراد ملت شجاع را ترور کنید و الا فرد هر چه بزرگ باشد ، برای اعاده چپاولگری سودی ندارد .

ملتی که با اعتماد به خدای بزرگ و برای احیای اسلام بپاخاسته با این تلاش های مذبحخانه عقب گرد نمی کنند ، ما برای فداکاری حاضر و برای شهادت در راه خدا مهیا هستیم .

این جانب روز پنجشنبه ۱۳ اردیبهشت ۵۸ را برای بزرگداشت شخصیتی فداکار و مجاهد در راه اسلام و ملت عزای عمومی اعلام می کنم و خودم در مدرسه فیضیه روز پنجشنبه به سوگ می نشینم از خداوند متعال برای آن فرزندان عزیز اسلام رحمت و غفران و برای اسلام عزیز عظمت و عزت مسئلت می نمایم ، سلام بر شهدای راه حق و آزادی .

روح الله الموسوی الخمينی

۱۲ اردیبهشت ماه ۱۳۵۸

پیام امام خمینی به مناسبت اولین سالگرد شهادت استاد

بسم الله الرحمن الرحيم

گرچه انقلاب اسلامی به رغم بدخواهان و ماجراجویان به خواست و توفیق خداوند متعال به پیروزی رسید و نهادهای اسلامی انقلابی یکی پس از دیگری در ظرف تقریباً یک سال با آرامش و موفقیت انجام گرفت، لکن بر ملت ما وبه حوزه های اسلامی و علمی خسارتهای جبران ناپذیر به دست منافقین ضد انقلاب واقع شد، همچون ترور خائنانه مرحوم دانشمند و اسلام شناس عظیم الشان حجه السلام آقای حاج شیخ مرتضی شهید مطهری (ره).

اینجانب نمی توانم در این حال، احساسات و عواطف خود را نسبت به این شخصیت عزیز ابراز کنم. آنچه باید عرض کنم درباره او، آن است که وی خدمتهای ارزشمندی به اسلام و علم نمود و موجب تأسف بسیار است که دست خیانتکار، این درخت ثمربخش را از حوزه های علمی و اسلامی گرفت و همگان را از ثمرات ارجمند آن محروم نمود.

مطهری (ره) فرزندی عزیز برای من و پشتوانه ای محکم برای حوزه های دینی و علمی و خدمتگزار سودمند برای ملت و کشور بود. خدایش رحمت کند و درجوار خدمتگزاران بزرگ اسلام جایگزین فرماید. اکنون شنیده می شود که مخالفین اسلام و گروههای ضد انقلاب در صدد هستند که با تبلیغات اسلام شکن خود دست جوانان عزیز دانشگاهی ما را از استفاده از کتب این استاد فقید کوتاه کنند. من به دانشجویان وظیفه و روشنفکران متعهد توصیه می کنم که کتابهای این استاد عزیز را نگذارند با دسیسه های غیر اسلامی فراموش شود. از خداوند متعال توفیق همگان را خواهانم.

والسلام علی عبادالله الصالحین

روح الله الموسوی الخمينی

۱۳۵۹ / ۱ / ۳۰

پیام امام خمینی به مناسبت دومین سالگرد شهادت استاد

بسم الله الرحمن الرحيم

سالروز شهادت شهیدی مطهر است که در عمر کوتاه خود اثرات جاویدی به یادگار گذاشت که پرتوی از وجدان بیدار و روح سرشار از عشق به مکتب بود. او با قلمی روان و فکری توانا در تحلیل مسائل اسلامی و توضیح حقایق فلسفی با زبان مردم و بی قلق و اضطراب به تعلیم و تربیت جامعه پرداخت. آثار قلم و زبان او بی استثنا آموزنده و روانبخش است و مواعظ و نصایح او که از قلبی سرشار از ایمان و عقیدت نشأت می گرفت، برای عارف و عامی سودمند و فرح زاست.

امید آن بود که از این درخت پرثمر، میوه های علم و ایمان بیش از آنچه بجا مانده، چیده شود و دانشمندی پربها تسلیم جامعه گردد. مع الاسف دست جنایتکاران مهلت نداد و جوانان عزیز ما را از ثمره طیبه این درخت برومند محروم نمود، و خدای را شکر که آنچه از این استاد شهید باقی است با محتوای غنی خود مربی و معلم است.

مرحوم شهید استاد مطهری (ره) به ابدیت پیوست، خدایش با رحمت خود با موالیانش محشور فرماید.

روح الله الموسوی الخمينی

۱۳۶۰ / ۳ / ۹

نطق امام خمینی به مناسبت سومین سالگرد شهادت استاد

بسم الله الرحمن الرحيم

... و چون روز منطبق است با سالروز وفات مرحوم مطهری (ره) رحمه الله، من باید یک کلمه هم از آن به شما عرض کنم. مرحوم آقای مطهری (ره) یک فرد بود، جنبه های مختلف در او جمع شده بود، و خدمتی که به نسل جوان و دیگران مرحوم مطهری (ره) کرده است، کم کسی کرده است. آثاری که از او هست، بی استثنا همه آثارش خوب است و من کس دیگری را سراغ ندارم که بتوانم بگویم بی استثنا آثارش خوب است. ایشان بی استثنا آثارش خوب است، انسان ساز است، برای کشور خدمت کرده، در آن حال خفقان خدمتهای بزرگ کرده است این مرد عالیقدر. خداوند به حق رسول اکرم او را با رسول اکرم محشور بفرماید...

زندگی اجمالی استاد شهید

- ولادت ۱۳ بهمن ۱۲۹۸ (ه . ش)
عزیمت به حوزه علمیه مشهد ۱۳۱۰
هجرت به قم برای تحصیل علوم دینی ۱۳۱۶
ورود به محضر درس امام خمینی (رض) ۱۳۱۹
حضور در درس مرحوم آیه الله العظمی بروجردی ۱۳۲۳
تشرف به محضر مرحوم حاج میرزا علی آقا شیرازی ۱۳۲۵
ورود به محضر درس مرحوم علامه سید محمد حسین طباطبائی ۱۳۲۹
مهاجرت به تهران ۱۳۳۱
انتشار جلد نخست کتاب (اصول فلسفه و روش رئالیسم) ۱۳۳۲
شروع به تدریس در دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران ۱۳۳۴
آغاز همکاری با مجامع اسلامی و کانونهای مذهبی از طریق هدایت امور ، ایراد سخنرانی ، نگارش کتاب و . .
۱۳۳۴ .
دستگیری و انتقال به زندان موقت شهربانی ۱۵ خرداد ۱۳۴۲
آغاز همکاری با (جمعیت های موتلفه اسلامی) به صلاح دید و امر حضرت امام خمینی (رض) ۱۳۴۳
اقدام به تاسیس حسینیه ارشاد به کمک چند تن از دوستان ۱۳۴۶
دستگیری به خاطر صدور اعلامیه ای مبنی بر جمع اعانه برای کمک به آواره گان فلسطینی ۱۳۴۸
کناره گیری از حسینیه ارشاد ۱۳۴۹
رهبری فعالیت های مسجد الجواد (۱۳۴۹ الی ۱۳۵۱)
دستگیری و بازداشت و تعطیل مسجد الجواد ۱۳۵۱
سخنرانی در مسجد جاوید و مسجد ارک و غیره (۱۳۵۱ الی ۱۳۵۳)
ممنوعیت از سخنرانی و حضور در منابر ۱۳۵۴
کناره گیری از دانشکده الهیات ۱۳۵۵
سفر به نجف اشرف و تشرف به محضر امام خمینی (رض) ۱۳۵۵
پایه گذاری (جامعه روحانیت مبارز تهران) ۱۳۵۶
سفر به پاریس و عهده دار شدن مسوولیت تشکیل شورای انقلاب اسلامی از طرف حضرت امام خمینی (رض) ۱۳۵۷
مسوولیت کمیته استقبال از امام ۱۳۵۷
شهادت ۱۱ اردیبهشت ۱۳۵۸